

3. ФІНАНСИ І ГРОШОВИЙ ОБІГ

УДК 336.02: 338043(477)

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Батракова Т.І., к.е.н., доцент, Козиряцький А.О., Максименко В.О.

*Запорізький національний університет
69600, Україна, Запоріжжя, вул. Жуковського, 66
artur.kozeridski@mail.ru*

Висвітлено проблеми та здійснена оцінка тенденцій сучасного етапу розвитку аграрного сектора економіки України. Встановлено, що дія нових соціально-економічних та геополітичних факторів спричинила появу цілої низки проблем розвитку галузі. Також у статті розглядаються питання, пов'язані із забезпеченням сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами. Це має велике теоретичне і практичне значення, оскільки наявність фінансових ресурсів – необхідна умова забезпечення безперервного процесу сільськогосподарського виробництва; особливості формування фінансової політики агропідприємств. Дієва державна фінансова політика в аграрній сфері економіки необхідна для подолання кризових явищ і забезпечення її інтенсивного розвитку. Головним завданням фінансової політики, яку розробляють і здійснюють центральні органи управління в державі, є формування сприятливого фінансового середовища. Стратегічні цілі фінансової політики в аграрній сфері повинні передбачати створення ринкового фінансового механізму, який би стимулював суб'єктів науково-технічної та підприємницької діяльності до розробки, виготовлення й реалізації інноваційної продукції. Реалізація напрямів фінансової політики дозволяє підвищити добробут власників суб'єктів аграрної сфери і забезпечити внутрішніми джерелами фінансування впровадження соціально орієнтованих концепцій, які, своєю чергою, дозволять підвищити конкурентоспроможність агроформувань, збільшити обсяги реалізації, освоїти нові ринки збуту. Розглянуто формування дієвого механізму забезпечення фінансовими ресурсами й специфіка функціонування сільськогосподарських підприємств; ефективність діяльності підприємств й фактори стабільного розвитку аграрного сектора економіки України; визначення джерел походження фінансових ресурсів і риси управління фінансовими ресурсами; роль фінансової стратегії в загальній стратегії підприємства. Аналіз існуючої ситуації у формуванні фінансів аграрних підприємств. У статті обґрунтовано необхідність визначення сутності, напрямів, стратегічних цілей та складових фінансової політики для сільського господарства; вплив взаємопов'язаності фінансових ресурсів та фінансової стратегії у формуванні єдиної фінансової політики суб'єктів аграрного бізнесу.

Ключові слова: агропідприємства, фінансова політика, фінансові ресурси, стратегія підприємства.

ФОРМИРОВАНИЕ ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ СУБЪЕКТОВ АГРАРНОГО БИЗНЕСА

Батракова Т.И., к.э.н., доцент, Козыряцкий А.А., Максименко В.А.

*Запорожский национальный университет
69600, Украина, Запорожье, ул. Жуковского, 66*

Освещены проблемы и осуществлена оценка тенденций современного этапа развития аграрного сектора экономики Украины. Установлено, что действие новых социально-экономических и геополитических факторов привела к появлению целого ряда проблем развития отрасли. Также в статье рассматриваются вопросы, связанные с обеспечением сельскохозяйственных предприятий финансовыми ресурсами. Это имеет большое теоретическое и практическое значение, поскольку наличие финансовых ресурсов – необходимое условие обеспечения непрерывного процесса сельскохозяйственного производства; особенности формирования финансовой политики агропредприятий. Действенная государственная финансовая политика в аграрной сфере экономики необходима для преодоления кризисных явлений и обеспечения ее интенсивного развития. Главной задачей финансовой политики, которую разрабатывают и осуществляют центральные органы управления в государстве, является формирование благоприятной финансовой среды. Стратегические цели финансовой политики в аграрной сфере должны предусматривать создание рыночного финансового механизма, который бы стимулировал субъектов научно-технической и предпринимательской деятельности к разработке, изготовлению и реализации инновационной продукции. Реализация направлений финансовой политики позволяет повысить благосостояние владельцев субъектов аграрной сферы и обеспечить внутренними источниками финансирования внедрения социально ориентированных концепций, которые, в свою очередь, позволят повысить конкурентоспособность агроформирований, увеличить объемы реализации, освоить новые рынки

сбыта. Рассмотрено формирование действенного механизма обеспечения финансовыми ресурсами и специфика функционирования сельскохозяйственных предприятий; эффективность деятельности предприятий и факторы устойчивого развития аграрного сектора экономики Украины; определение источников происхождения финансовых ресурсов и черты управления финансовыми ресурсами; роль финансовой стратегии в общей стратегии предприятия. Анализ существующей ситуации в формировании финансов аграрных предприятий. В статье обоснована необходимость определения сущности, направлений, стратегических целей и составляющих финансовой политики для сельского хозяйства; влияние, взаимосвязанность финансовых ресурсов и финансовой стратегии в формировании единой финансовой политики субъектов аграрного бизнеса. *Ключевые слова: агропредприятия, финансовая политика, финансовые ресурсы, стратегия предприятия.*

FINANCIAL POLICY SUBJECTS OF AGRIBUSINESS

Batrakova T.I., Ph.D. in Economics, Associate Professor, Kozyryatsky A.A., Maksymenko V.A.

*Zaporizhzhya National University
69600, Ukraine, Zaporizhzhya, Zhukovsky str., 66*

The problems and trends assessed the current stage of development of agrarian sector of Ukraine. It was established that the effect of the new socio-economic and geopolitical factors had led to several problems of the industry. This article also addresses issues related to providing farm financial resources, which is of great theoretical and practical significance because the availability of financial resources – a necessary condition for ensuring the continuous agricultural production; especially the formation of financial policy agribusinesses. Effective public financial policy in the agricultural sector of the economy is needed to overcome the crisis and to further its intensive development. The main objective of monetary policy, which develop and implement central government in the country is creating a favorable financial environment. The strategic objectives of financial policy in agriculture should include the creation of financial market mechanism to stimulate of science, technology and entrepreneurship in the development, manufacture and sale of innovative products. Implementing financial policy directions can increase the welfare of the owners of the agricultural sector and to ensure the implementation of internal sources of funding socially-oriented concepts, which, in turn, will improve the competitiveness of agricultural enterprises, increase sales, develop new markets. Forming an effective mechanism to provide financial resources and specific farm operation; performance of enterprises and factors of sustainable development of the agricultural sector of Ukraine; determine the sources of financial resources and financial management features; the role of financial strategy in the overall business strategy. Analysis of the current situation in the formation of finance agricultural enterprises. In the article the necessity of determining the nature, direction, strategic objectives and constituents of financial policy for agriculture; impact interconnectedness of financial resources and financial strategy in the formation of a single financial policy of agrarian business.

Key words: agricultural enterprises, financial policy, financial resources, the enterprise strategy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Формування дієвого механізму забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств є багатовекторною проблемою з урахуванням специфіки, взаємозумовленості та взаємозв'язку умов та факторів, що впливають на цей процес. Ефективність діяльності підприємств аграрної сфери значною мірою залежить від їх забезпечення фінансовими ресурсами. В умовах інфляційних процесів більшість сільськогосподарських підприємств мають недостатньо власних коштів для розширення та розвитку власних виробничих можливостей, а тому змушені залучати фінансові ресурси з інших джерел, зокрема, у вигляді кредитів. Але й тут ситуація доволі суперечлива, тому що зазвичай кредитування відбувається на умовах, не вигідних для підприємств. Господарська діяльність підприємств аграрної сфери також залежить від природних умов, які в окремі періоди дуже впливають на урожайність культур та продуктивність тварин. Система страхування певною мірою може зменшити вплив природних чинників на втрату коштів підприємством. Важливим фактором стабільного розвитку аграрного сектора економіки України є механізм оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. За висновками багатьох досліджень, сьогодні не знайдено стабільного і єдиного механізму оподаткування цієї сфери. Не можна погодитися з тезою, що ринок сам усе врегулює. Державі через механізм державного регулювання потрібно встановити зрозумілі, законодавчо врегульовані для аграрного бізнесу правила його діяльності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичним та практичним питанням фінансової політики, забезпечення її інноваційного розвитку присвятили праці такі вітчизняні вчені-економісти: О. Гудзь [1], І. Довженко, М. Дем'яненко [2]. Критичне осмислення результатів дослідження цієї проблеми засвідчило складність як самих фінансових процесів в аграрній сфері, так і неможливість швидкого,

однозначного, простого вирішення проблем. Науковці здійснили значний внесок у розвиток теорії, методології дослідження фінансової політики агропідприємств.

Особливості фінансових відносин і фінансової діяльності в аграрному секторі економіки були висвітлені такими відомими українськими вченими, як Б. Пасхавер [3], А. Алтухов [4]. Вони збагатили економічну науку фундаментальними ідеями, які стали фактором нових світоглядних орієнтацій. Під впливом їхніх досліджень суттєво змінилися уявлення про систему фінансування, ціноутворення, оподаткування аграрних підприємств, що ознаменувало новий етапний поворот у їх вивченні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Основним завданням статті є аналіз існуючої ситуації у формуванні фінансової політики аграрних підприємств, розкриття їхніх класифікаційних ознак, алгоритм їх утворення та висвітлення різноманітних факторів, що впливають на її формування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Системні трансформаційні перетворення аграрного сектора економіки в умовах нестабільності й невизначеності зумовлюють необхідність адаптації сільськогосподарських підприємств до ринкового середовища. Однією з найбільш гострих є проблема ресурсного забезпечення підприємств, передусім, фінансового. Стан забезпеченості ресурсами (природними, матеріальними та нематеріальними, трудовими та ін.) визначається переважно фінансовими можливостями господарюючого суб'єкта.

Фінансові ресурси – один з найважливіших чинників економічного відтворення та зростання підприємства. Вони забезпечують: безперервність процесу відтворення через фінансування поточних витрат підприємства; виконання зобов'язань перед державою, працівниками та іншими господарюючими суб'єктами; страхування капіталу від можливих фінансових ризиків завдяки диверсифікації форм фінансових ресурсів; стабільний розвиток і ділову репутацію підприємства.

Аналіз наукових дефініцій фінансових ресурсів дає змогу запропонувати уточнене їх визначення: фінансові ресурси підприємства – це економічна категорія, що відображає сукупність усіх грошових коштів чи прирівняних до них високоліквідних активів (грошового капіталу), які були чи можуть бути вкладені у фізичний продуктивний капітал.

Важливою складовою процесу формування фінансових ресурсів є визначення джерел їх походження. В економічній літературі існують два основні підходи до інтерпретації джерел фінансових ресурсів:

- макроекономічний, який визначає джерелом фінансових ресурсів ВВП або новостворену в суспільстві вартість;
- мікроекономічний, згідно з яким джерелами фінансових ресурсів є внутрішній та зовнішній фінансовий капітал підприємства.

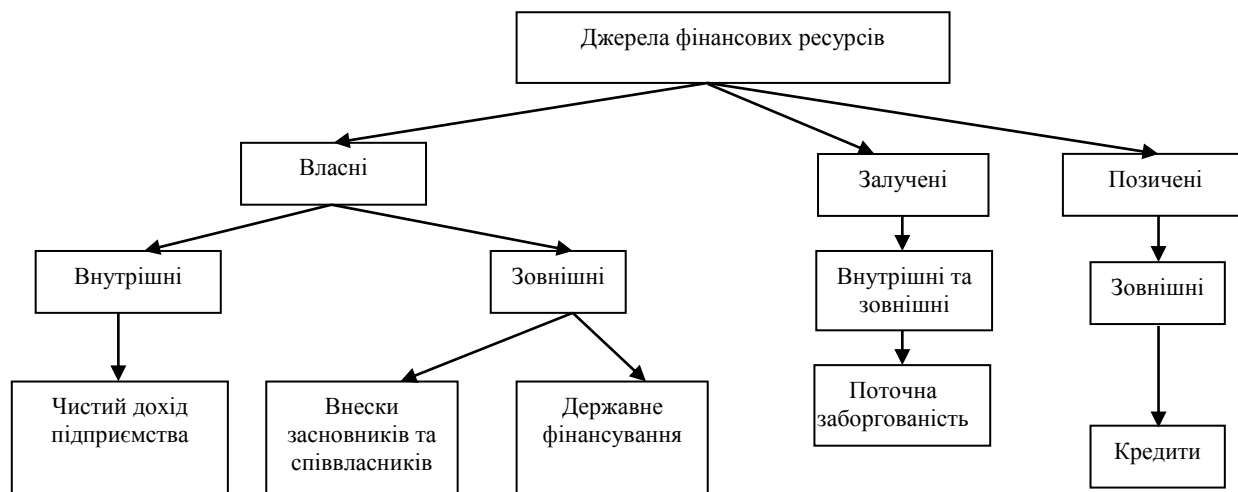

Рис. 1. Джерела походження фінансових ресурсів [5]

Формування дієвого механізму забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств є багатовекторною проблемою з урахуванням специфіки, взаємозумовленості та взаємозв'язку умов та факторів, що впливають на цей процес.

Класифікація фінансових ресурсів суб'єктів аграрного підприємництва відбиває специфіку фінансового забезпечення діяльності суб'єктів аграрного підприємництва. Вона також визначає характер взаємодії суб'єктів аграрного підприємництва з зовнішньої середовищем і полегшує управління фінансовими ресурсами.

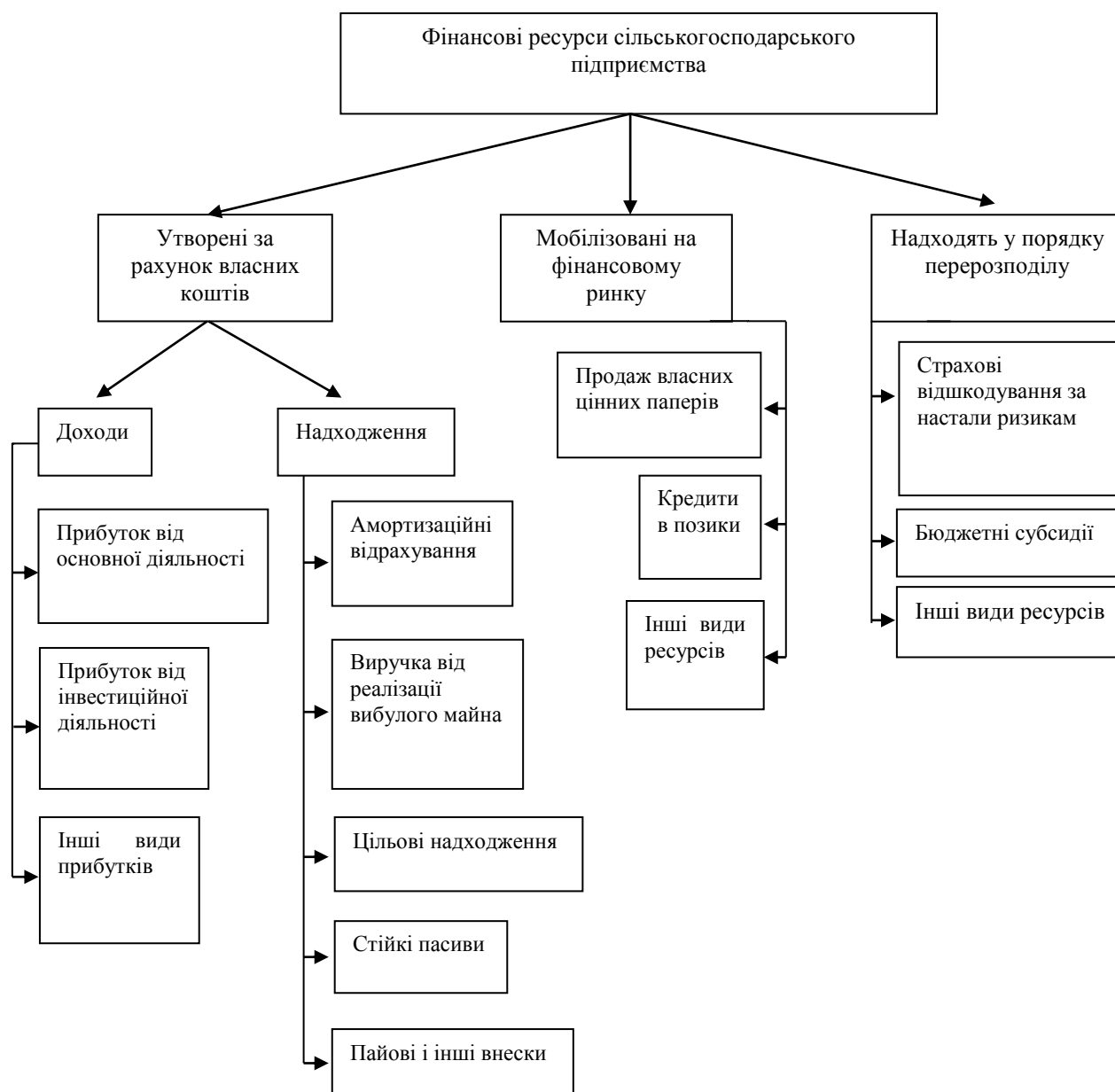

Рис. 2. Класифікація фінансових ресурсів суб'єктів аграрного підприємництва [4]

Формування та використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств перебуває в прямій залежності від особливостей сільськогосподарського виробництва, які впливають на організацію цих процесів, структуру джерел, напрями використання, обсяги та стабільність надходження фінансових ресурсів. Найбільш істотними чинниками впливу доцільно визначити такі об'єктивні ознаки кругообігу фінансових ресурсів в аграрній сфері, як: сезонне розмежування періодів здійснення витрат і одержання доходів; тривалий виробничий цикл; наявність земельно-майнових орендних відносин; висока ризиковість функціонування та суб'єктивні особливості управлінського впливу на фінансове забезпечення суб'єктів господарювання (відсутність ефективного механізму розширеного

відтворення основних засобів; тривала криза неплатежів; зростання дебіторської та кредиторської заборгованості; несприятливе податкове законодавство тощо).

Отже, особливими рисами управління фінансовими ресурсами сучасних сільськогосподарських товариств слід вважати: здатність акумулювати значні обсяги землі та майна на основі залучення земельних і майнових паїв; відсутність емісії та вторинного ринку корпоративних цінних паперів сільськогосподарських підприємств; розпорошеність інтересів значної кількості співвласників, які не завжди є зацікавленими в підтримці й розвитку сільського господарства [5].

Аграрні підприємства сьогодні працюють в умовах ризику і невизначеності, в тому числі спричинених тісною взаємозалежністю економічного процесу відтворення з природними (біологічними) процесами. Сільськогосподарське виробництво здійснюється в різних ґрунтово-кліматичних умовах, що безпосередньо позначається на результатах господарської діяльності підприємств і має наслідком (за інших однакових умов) істотну диференціацію рівня їхнього економічного розвитку.

Специфікою функціонування сільськогосподарських підприємств України є те, що переважна більшість з них орендує землю та майно у великій кількості власників (91,2% сільськогосподарських угідь взято сільськогосподарськими підприємствами в оренду).

Отже, постає необхідність запровадження заходів щодо докорінного перегляду формування політики участі власників земельних та майнових паїв у розподілі доходів сільськогосподарських підприємств з урахуванням дії закону земельної ренти; факторів ринкового середовища; максимального поєднання інтересів усіх учасників орендних відносин [5].

Тож, фінансові ресурси та всі проблеми, що пов'язані з ними, безпосередньо впливають на формування та побудову фінансової політики. Бо саме на основі існуючих фінансових ресурсів суб'єкти обирають реальну та доцільну фінансову політику.

Фінансова політика сталого розвитку аграрного сектора економіки – це сукупність заходів, спрямованих на формування та використання фінансів для досягнення поставленої мети. Вона визначається в часі програмними документами, а також фінансовими можливостями держави, регіонів, суб'єктів господарювання та інвесторів і спирається на ряд таких найважливіших принципів, як цілеспрямованість, системний підхід, реалістичність, ефективність. Її основою є наукове обґрунтування поставленої мети, визначення єдиної концепції розвитку сільського господарства, як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі, вибір механізмів, які здатні забезпечити формування та цілеспрямоване направлення фінансових потоків.

У фінансовій політиці конкретизуються головні напрями розвитку господарства, визначається загальний обсяг фінансових ресурсів, їх джерела та напрямки використання, розробляється механізм регулювання і стимулювання соціально-економічних процесів фінансовими методами. Водночас фінансова політика – самостійна сфера діяльності держави, найважливіший засіб реалізації політики держави в будь-якій галузі суспільної діяльності.

Характерним для аграрних підприємств є те, що фінансова політика проявляється через сутність організаційно-економічного механізму фінансового забезпечення виробництва, макроекономічні чинники, економічні й організаційні важелі та ринкові інструменти. Від неї залежать способи формування фінансових ресурсів підприємств, а також напрями фінансового забезпечення [6].

Предметом сучасної фінансової політики виступають відносини, що виникають в процесі управління фінансовими ресурсами держави й підприємств на основі науково обґрунтованої концепції функціонування та розвитку фінансів країни та її окремих галузей, які враховують

закони й закономірності розвитку ринкової економіки, формування й використання централізованих грошових фондів держави, тощо.

Фінансова політика залежно від тривалості періоду, на який вона розрахована, і характеру завдань, що вирішується, включає фінансову стратегію й фінансову тактику. Причому вони тісно взаємозв'язані. Стратегія визначає сутність і напрями тактики. Фінансова політика, що не має стратегічних орієнтирів, а полягає лише у вирішенні тактичних завдань, має обмежений характер та, як правило, є малоефективною [6].

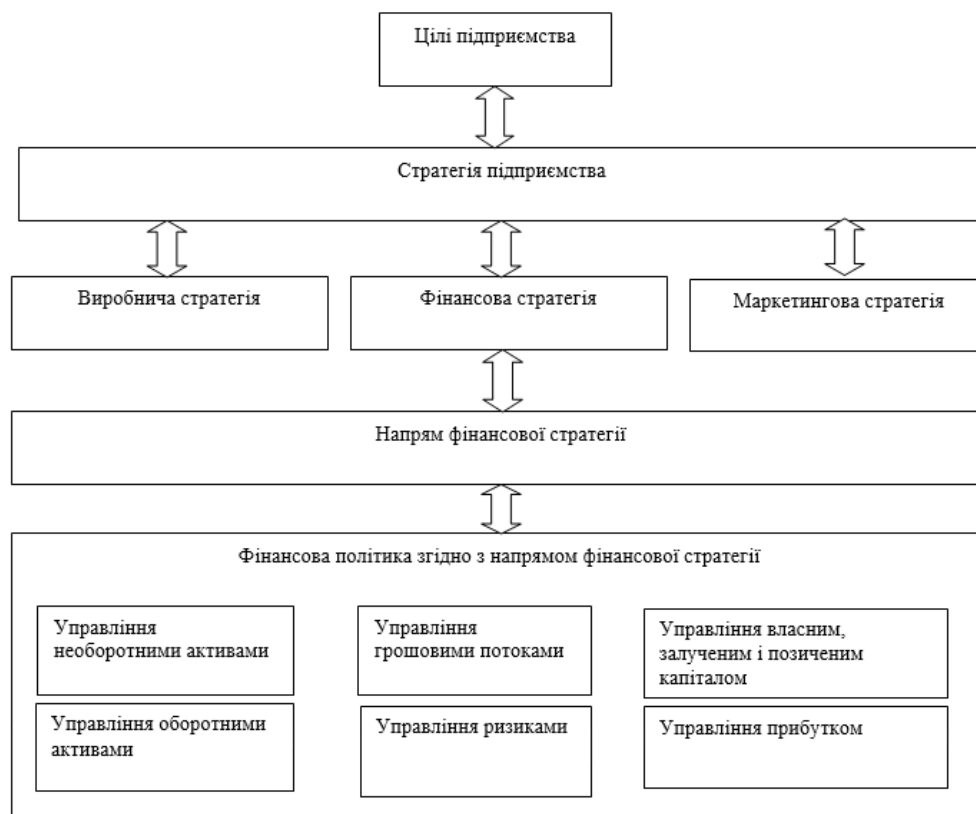

Рис. 3. Алгоритм формування фінансової політики [5]

Напрямок фінансової стратегії обирається залежно від загальної характеристики основних фінансових, економічних та виробничих параметрів підприємства і визначає правила його фінансової політики. Водночас, ефективна фінансова політика здатна забезпечити переоцінку напрямку фінансової стратегії та стратегічних цілей підприємства.

Фінансова стратегія забезпечує акумулювання власних коштів та раціональне формування позиченого капіталу для їх ефективного використання в господарській діяльності підприємства. Вона може бути ефективною лише у випадку правильного вибору напрямку, адекватного потребам та можливостям підприємства [6].

Отже, на основі фінансових ресурсів, що є в розпорядженні аграрного суб'єкта, та на основі інших внутрішніх чинників за урахуванням зовнішніх чинників, суб'єкт формує власну фінансову стратегію, яка загалом і характеризує фінансову політику цього суб'єкта.

ВИСНОВКИ

Можна зробити висновок, що фінансова політика – комплекс дій і заходів, що здійснюються державою в межах наданих їй функцій та повноважень у сфері фінансової діяльності суб'єктів господарювання і безпосередньо держави для вирішення певних завдань і досягнення поставлених цілей, забезпечення умов для розвитку економіки загалом і в цьому контексті формування фінансових ресурсів країни, зокрема задля забезпечення стійких показників економічного зростання.

Формуючи фінансову політику, аграрні суб'єкти аналізують та включають усі негативні та позитивні фактори, які можуть на неї впливати, починаючи від державної політики стосовно аграрного сектора, закінчуючи урахуванням кліматичних умов та відновності засівних територій. Водночас, можна сказати, що фінансова політика економічного суб'єкта залежить від його фінансової стратегії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудзь О. Є. Фінансово-кредитна інфраструктура аграрної сфери України / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. — 2009 — № 6. — С. 59—63.
2. Дем'яненко М. Я. Стан державної фінансової підтримки сільського господарства / М. Я. Дем'яненко, Ф. В. Іванина // Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку / За ред. П. К. Канінського. — К. : ННЦ ІАЕ, 2005. — С. 233—235.
3. Пасхавер Б. І. Аграрне ціноутворення : вимоги і можливості вдосконалення / Б. І. Пасхавер // Економіка АПК. — 2011. — № 2. — С. 147—149.
4. Алтухов А. І. Фінансово-кредитні механізми регулювання агровиробництва / А. І. Алтухов // Економіка сільського господарства. — 2007. — № 2. — С. 15—17.
5. Особливості формування фінансових ресурсів аграрних підприємств / І. В. Абрамова, О. М. Віленчук, Д. І. Дема [та ін.] // Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи. — 2015. — С. 10—49.
6. Правдюк О. Л. Особливості фінансової політики для аграрних підприємств / О. Л. Правдюк // Економіка АПК. — 2009. — № 2. — С. 84—87.

REFERENCES

1. Gudz, O.E. (2009), "Financial and credit infrastructure of agrarian sector of Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 6, pp. 59-63.
2. Demyanenko, M.YA. and Ivanina, F.V. (2005), "Status of state financial support for agriculture", *Agropromisloviy kompleks Ukrayini: stan, tendentsiyyi ta perspektivi rozvitku*, NSC IAE, Kyiv, pp. 233-235.
3. Paskhaver, B.I. (2011), "Agricultural pricing, requirements and possibilities for improving", *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 147-149.
4. Altukhov, A. I. (2007), "Financial and credit mechanisms for regulating agricultural production", *Ekonomika silskogo gospodarstva*, no. 2, pp. 15-17.
5. Abramova, I.V., Vilenchuk, O.M., and Dema, D.I. (2015), "Features of financial resources of agricultural enterprises", *Finansova politika v agrarnomu sektori ekonomiki : stan ta perspektivi*, pp. 10-49.
6. Pravdiuk, O.L. (2009), "Features financial policy for agricultural enterprises", *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 84-87.

УДК 005:336.77:005.336.1(477)

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»

Кушнір С.О., к.е.н., доцент, Хоменко І.О.

Запорізький національний університет,
Україні, 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66

SvetlanaAK@ukr.net

Статтю присвячено дослідженню процесів управління кредитною діяльністю банківських установ в Україні. У результаті проведеної роботи визначено залежність ефективності кредитної діяльності від дохідності операцій та кредитних ризиків. Проаналізовано суть поняття банківського кредиту та принципи банківського кредитування. Розглянуто нормативні вимоги Національного банку України щодо кредитних ризиків. Підкреслено доцільність проведення аналізу операцій з оцінюванням їх ефективності, тобто аналізом їх дохідності та рентабельності та перелічено основні показники виміру ефективності кредитної діяльності банку. Проаналізовано рекомендації Базельського комітету щодо вдосконалення системи кредитного ризик-менеджменту на основі IRB-підходу, серед яких поняття середньорічної ймовірності дефолту і рейтингу позичальника; експозиції під ризиком; середньочікуваної частки втрат коштів у випадку дефолту. Доведено